

Aktivita v kostce

Žáci se seznamují s pojmem kolaborace a na konkrétním příběhu aktivistického novináře Málka se zamýšlejí nad nejasnou hranicí mezi aktivní kolaborací a snahou nikomu neškodit. Málkův příběh je konfrontován s filmovými obrazy kolaborace, které ukazují její zřetelnou tvář, i s obrazy, které polemizují s některými jeho tvrzeními (význam atentátu na Heydricha).

Didaktické cíle

Žáci se seznamují s atmosférou heydrichiády – rozumí rizikům různých strategií chování, vnímají souvislosti mezi politickým tlakem a mravním selháváním jednotlivců.

Žáci porozumí nutnosti přizpůsobit komunikaci s druhými lidmi adekvátnímu sociálnímu kontextu.

Žáci chápou, že je obtížné jednoznačně hodnotit lidské jednání bez znalosti příslušného kontextu, rozumí nutnosti brát při hodnocení jednání v potaz dobové kontexty.

Žáci se seznamují s formami kolaborace a se škálou kolaborantského jednání, analyzují tento typ jednání.

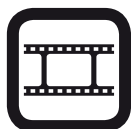
Žáci rozumí motivacím vedoucím ke kolaboraci, dovedou některé motivy vyjmenovat.

Časová náročnost

Příprava učitele: 30–35 min.

Práce ve vyučování: 45 min.

Seznam scén

B1.S0 Úvodní video

B1.S5a Rozhovor s Josefem Málkem

B1.S5b Rozhovor s Josefem Málkem II

B1.S2 Komiks Příchod Málka domů

B1.S3 Hra Ničení předmětů

B1.S4 Komiks Málek vyhazuje věci

B1.S6a Komiks Málek přemýšlí nad článkem

B1.S6c Komiks Málek píše článek

B1.S7 Hra Psaní článku

Další materiály

Další materiály jsou dostupné online na webu Dějepis ve 21. století:

<http://www.dejepis21.cz/kolaborace>

Filmová ukázka 1: Kolaborace 1 (Je třeba zabít Sekala, r. Vladimír Michálek, 1996), 1:34 min.

Filmová ukázka 2: Kolaborace 2 (Ohlédnutí, r. Vladimír Máša, 1968), 0:46 min.

Fotografie 1: Demonstrace loajality (Světobzor: světová kronika současná slovem i obrazem,

Časopis pro zábavu i poučení, 1942, s. 119)

Metodické podněty

Hlavním cílem druhé modelové hodiny modulu je seznámit žáky se širokou škálou kolaborantského jednání a problematizovat jednoznačnost klasifikace takového typu jednání. V úvodu hodiny seznámíme žáky s některými podobami kolaborace. V první ukázce kolaborant Sekal vydírá sedláka Včelného a vynucuje si prodej jeho statku. Kolaborace je zde zobrazena jako nástroj osobního obohacení a kolaboranta ukazuje jako nemorálního člověka. Podobně, i když ne tak ostře vyznívá i ukázka 2, ve které zástup Čechů vyjadřuje za polévku vděčnost německé armádě. V dlouhé frontě na polévku najdeme všechny sociální vrstvy a vyjadřuje se tak symbolicky hodnocení Čechů jako kolaborantů. Z davu však vystupuje jeden člověk, který tomu nechce přihlížet a odvádí i svou dceru.

Poté, co jsme definovali kolaboraci jako vyhraněný typ nemorálního jednání, snažíme se ve druhé fázi ukázat, že v některých případech nelze takto striktně postupovat. Aktivistický novinář Málek prezentuje své psaní do protektorátních novin jako neškodné a hájící české zájmy. Jeho argumenty nelze snadno odbýt, poukazuje totiž na přímý nacistický teror, v němž se tyto projevy objevují. Žáci registrují Málkovy argumenty a vyjadřují se k nim. Vycházejí přitom z představy o kolaboraci, kterou získali z analýzy filmových ukázek.

Další fáze hodiny je věnována aktivizaci žáků. Série komiksů a interaktivních her by měla vést k jejich zapojení a vyšší pozornosti. Při hře Ničení předmětů se seznamují s dobovými artefakty a uvědomují si, že symbolické artefakty mohou v různých politických kontextech nabývat odlišných významů. Žáci si tak mohou uvědomit podmíněnost symbolické reprezentace, tedy že to, co v jednom režimu je považováno za hodnotné, v jiném může být vnímáno naopak. Vnímají také díky tomu rozdíl v oceňování hodnoty v oficiální sféře (na veřejnosti) a v privátní sféře (hodnota předmětu se pro jeho vlastníka nemění, ale jeho užití a symbolické vystavení s sebou může nést různá rizika). Při hře Psaní článku mohou zakoušet dilemata mezi zásadovým a konformním chováním. Zásadové jednání s sebou v situaci teroru nese vysoké riziko postihu.

Závěrečná fáze hodiny je věnována reflexi závěrů, které žáci učinili. Pracovní list jim pomáhá strukturovat jejich závěry, interaktivní hry umocňují analyticky učiněné závěry emocionálním prožitkem a tím zvyšují jejich retenci. V závěrečné reflexi můžeme ještě rozšířit obraz kolaborace o fotografii z demonstrace na podporu protektorátní vlády. Jednoznačné soudy o kolaborujících Čechích bychom ale měli zmírnit odkazem na všudypřítomný teror, který vytvářel atmosféru strachu. Cíl hodiny můžeme pokládat za naplněný tehdy, když žáci dojdou k závěru, že hodnotit kolaborantské jednání je obtížné a že musí důsledně zohledňovat řadu důležitých okolností.

Navržený postup

Fáze 1 cca 10 minut

Vysvětlení kontextu.

- **kontext hry:** Úvodní video – Hráč pomáhá stěhovat babičku, přitom objevuje staré tajemství svého dědečka, který byl za války vězněn, jedním z pamětníků je i soused Málek, kterého babička považuje za kolaboranta.
- **historický:** výklad pojmu kolaborace a analýza obrazů kolaborace
Filmová ukázka 1 (Je třeba zabít Sekala): 1:34 min.
- Jak byste nazvali Sekalovo jednání? Jaký je jeho postoj k nacistické moci?
Filmová ukázka 2 (Ohlédnutí): 0:46 min.
- Co se v ukázce děje, jaký výjev ukázka zachycuje? Jak byste hodnotili chování jednotlivých aktérů? Co chtěl podle vás autor sdělit? Rozdat pracovní listy.

Fáze 2 cca 10 minut

B1.S5a Rozhovor s Josefem Málkem

B1.S5b Rozhovor s Josefem Málkem II

Žáci sledují postoje Máška, všimají si, o čem se zmiňuje, jak mluví o spolupráci s nacistickým režimem, o čem mlčí. Své postřehy zaznamenávají do pracovního listu. Zaznamenávají si pojmy, kterým nerozumí, události, které neznají.

Fáze 3 15 minut

B1.S2 Komiks Příchod Máška domů

B1.S3 Hra Ničení předmětů

B1.S4 Komiks Málek vyhazuje věci

B1.S6a Komiks Málek přemýšlí nad článkem

B1.S6c Komiks Málek píše článek

B1.S7 Hra Psaní článku

Vedeme žáky k participaci na hrách i za cenu růstu neformálního jednání a drobné nekázně.

Fáze 4 10 minut

Reflexe. Žáci prezentují a diskutují své závěry.

Diskusi lze dynamizovat výzvou k hodnocení Máškova jednání.

Generování otázek: hranice eticky přijatelného jednání

- Lze označit Máškovo jednání za kolaborační? (možno srovnávat s typy kolaboračního jednání ve videích: Sekal, Ohlédnutí, . . .)
- Jako referenční rámec lze použít i fotografii 1 (demonstrace loajality) – můžeme se ptát, jaký je rozdíl mezi Máškem a demonstrujícími lidmi.
- Lze Máška považovat za slušného člověka?

Generování otázek: legitimita atentátu

- Posloužil atentát pouze Benešovi a jeho skupině? (možno použít ke srovnání ukázkou 3 „Důsledky atentátu“)
- Lze akceptovat ztrátu lidských životů za obnovení státnosti?

Generování rizik: srovnání rizik za komunismu a nacismu

- V čem byla situace 50. let jiná?